

Téma č. 1: Nerovnoměrný rozvoj a Politika rozvoje

Graham P. Chapman: The Green Revolution

Ve své první části článek představuje tzv. malthusiánskou teorii o mezích růstu. Na tuto teorii autor navazuje pojednáním o tzv. zelené revoluci, která v minulosti Malthusem předpovídaný vývoj překazila. V posledních dvou stoletích sice světová populace rostla tak, jak předpokládal, ale její životní úroveň se zvýšila a v průměru si žije mnohem lépe než kdykoliv předtím.

Tohoto strmého růstu životní úrovně by nemohlo být dosaženo bez součinnosti dvou faktorů: prvním bylo zornění dříve neobdělávané půdy, druhým byl obrovský nárůst produktivity zemědělství, který byl zajištěn rozvojem nových technologií a především šlechtěním kulturních plodin. Dr. Norman Borlaug využíval metody hybridizace a zpětného křížení a tak vytvořil novou odrůdu pšenice, která byla schopná vyprodukovat více zrna a méně slámy a ostatního odpadu. Nový druh obilí snášel větší množství umělých hnojiv, rostl rychleji a efektivněji, ale zároveň byl málo resistantní proti nejrůznějším chorobám a škůdcům, proto musel být ošetřován velkým množstvím pesticidů a fungicidů. Zároveň tato pšenice mohla být pěstovaná pouze na zavlažovaných polích, která zabráňovala vysychání půdy, zanesené anorganickými hnojivy (v suchu hoří). Odrůdám, které byly vyšlechtěny a pěstovány tímto způsobem se říká HYV (high-yielding varieties) a pro jejich produkci jsou typické vysoké vstupní výdaje (high external input agriculture).

Strmý nárůst využívání těchto nových odrůd a technologií v zemích s jiným než temperátním klimatem, vedl k několika obrovským hladomorům – autor jako příklad uvádí hladomor v Indii v letech 1965-66. Indická vláda si díky němu uvědomila, že je potřeba nové technologie adaptovat na místní klimatické a povětrnostní podmínky (např. monzuny...). Těmto novým, lokálně přizpůsobeným technologiím se říká LIVs (local environment varieties) a v posledních 20ti letech 20. století zaznamenaly přímo úžasné výsledky v růstu produkce, který převýšil růst populace a zajistil jí tak potravinovou bezpečnost (food security). Tento ústěch byl ale na straně druhé vykoupen celou řadou sociálních problémů a otevřel spoustu nových otázek, např. problém přetrvávání pesticidů v půdě nebo nerovný přístup velkých a menších firem k technologiím.

Současný výzkum se zaměřil na genetickou modifikaci plodin a využívání některých přírodních procesů tak, aby bylo dosaženo co nejmenšího poškození životního prostředí a zároveň takového růstu produkce, který by byl schopen pokrýt růst životní úrovně obyvatel a s ním spojenou zvýšenou poptávku po masu a mléčných výrobcích. Jeho cílem je tedy dosáhnout tzv. low external input agriculture. Tento výzkum už navíc není soustředěn v mezinárodních výzkumných organizacích, ale v laboratořích největších světových korporací, které ho využívají silně prvoplánově, prakticky pouze kvůli vidině zisku.

Vlastní komentář a otázky (tučně zvýrazněné):

S článkem v podstatě souhlasím, protože není v rozporu s ničím, co jsme se o této problematice zatím učili ani s mojí představou o ní, navíc nemám pocit, že bych měla dostatek informací na to, abych ho mohla výrazněji kritizovat. Je velice popisný a v podstatě uvádí historický vývoj tohoto druhu výzkumu, s čímž se příliš polemizovat nedá. Kritizovat by se jistě dal současný stav výzkumu, který je pouze v rukou nadnárodních korporací, které zaměstnávají všechny přední světové odborníky na tuto problematiku, takže jejich výzkum v podstatě nemá kdo kontrolovat a vlády států, které jim mají například udělit nějaké povolení, jsou dokonce často nuceny si od nich odborníky půjčovat. Problém je to nejen technický, ale také etický, protože tyto monstrózní firmy jednají pouze za účelem vlastního

zisku. **Je tedy tento výzkum správný a opodstatněný, když jeho prospěch není prvotně určen celé společnosti, ale pouze její malé části? A co vlastně může do budoucna přinést?**

Dalším problémem jsou geneticky modifikované potraviny. Opět se nabízí otázka s etickým základem: **Když je možno křížit a geneticky modifikovat rostliny, je možné že někdy budeme stejným způsobem upravovat lidské bytosti?** Další je ryze praktická – rostliny se často šíří pomocí jiného média (nejčastěji větru, vody, živočichů...), které se velice těžko kontroluje – **jak tedy vědečtí pracovníci zajistí, že v praxi nedojde ke křížení geneticky modifikovaných a přírodních druhů? K čemu by takové křížení mohlo vézt?**

V neposlední řadě je třeba zkritizovat velice laxní přístup vlád jednotlivých států světa a neschopnost mezinárodních organizací, která se v poslední době stává koloritem při řešení jakýchkoliv celosvětových problémů.

Holly Pool-Kavana: 12 Myths About Hunger

Autor textu si v úvodu statí pokládá základní otázku, na kterou je potřeba nalézt odpověď: Proč je ve světě tolik hladu? K jejímu správnému zodpovězení se podle něj ale musíme zbavit všech polopравd a mýtů. Definuje jich dvanáct a postupně je všechny vyvrací:

- 1) *Na světě je málo jídla, proto se na všechny nedostane.*
Všechny země světa, včetně těch nejchudších mají dost jídla na to, aby nasýtily své občany. Problém není v množství potravin, ale v malé kupní síle nejchudších obyvatel.
- 2) *Za hladomory může příroda.*
Přírodní katastrofy sice způsobují lidská úmrtí, ale ony samy nejsou jejich příčinou. Ta tkví především ve špatných životních podmínkách obyvatel, kteří žijí na pokraji chudoby, často jsou zadlužení a tím pádem bez půdy, která by jim poskytla obživu. O tom, kdo během pohromy umírá, rozhodují lidské instituce a politici.
- 3) *Je nás mnoho.*
Přestože je velký populační růst výrazným a důležitým problémem spousty zemí, nelze jej označit za bezprostřední příčinu hladu. Příkladem může být Bangladéš na straně jedné a Brazílie nebo Bolívie na straně druhé. První z nich je přelidněný a potýká se s problémem hladu kvůli nedostatku surovin, v dalších dvou příkladech ale země disponují s dostatkem potravin, problém je v jejich redistribuci. Hlad i velký populační růst ale mají něco společného – oba fenomény se soustřeďuje ve společnostech je nízká úroveň lidského života a kde nejsou dodržovány základní lidská práva.
- 4) *Větší produkce potravin povede k environmentální krizi.*
Snahy o nakrmení hladových nejsou z těch, které nejvíce poškozují životní prostředí. Mezi ty nejškodlivější naopak patří aktivity, které nejsou pro přežití lidstva nezbytné (např. těžby vzácného dřeva, naplňování poptávky po exotickém sezónním ovoci...) a jsou provozovány prakticky výhradně nadnárodními společnostmi. V posledních letech se navíc rozvíjí snahy o nalezení střední cesty mezi produkcí a zachováním životního prostředí, které mohou být dokonce produktivnější než klasické metody.
- 5) *Naše problémy vyřeší Zelená revoluce.*
Zelená revoluce sice několikanásobně zvýšila produkci potravin, ale neodbourala základní problém nerovnosti v přerozdělování ekonomického potenciálu obyvatel. Naději autor vkládá do „Nové zelené revoluce“, která si klade za cíl tyto nerovnosti odbourat.

6) *Potřebujeme velkofarmy.*

Mnohem větší produktivitu z jednoho akru půdy mají malí farmáři, nikoliv velkofarmy (často čtyř- až pětinasobek). Tito soukromníci, ale nemají dostatek prostředků ani příležitostí svou produkci zdokonalit, střídat plodiny... Situaci by mohla zlepšit redistribuce půdy, která ve spoustě zemí vedla k strmému nárůstu zemědělské produktivity.

7) *Volný trh může ukončit hlad.*

Fráze „trh je dobrý, ale zásahy vlády ne“, se v tomto případě rozhodně neosvědčí, resp. osvědčila by se, ale muselo by dojít k decentralizaci ekonomické moci a výrobních prostředků tak, aby byly rozmístěny spravedlivě. Proti této ekonomické koncentraci může bojovat vláda státu, proto současné trendy deregulace a privatizace nejsou šťastnou volbou.

8) *Odpovědí je volný obchod.*

Tato formule nefunguje už vůbec – ve většině zemí světa rostl export společně s rozšiřujícím se počtem hladových. Protože ve chvíli, kdy je většina obyvatel státu chudá natolik, že si nemůže dovolit koupit výrobky, vypěstované v jejich vlastní zemi, producent se logicky obrátí na zákazníky někde jinde. Export potravin se navíc může volně přemísťovat podle výše průměrné mzdy, ochoty pracovníků pracovat v horších podmínkách apod.

9) *Lidé jsou příliš hladoví, než aby bojovali za svá práva.*

To že jsou lidé hladoví, neznamená, že by se o sebe nedokázali postarat, pokud bychom odstranili překážky, které jim v současnosti v rozvoji brání.

10) *Hlad vyřeší rozsáhlejší americká humanitární pomoc.*

Zahraniční pomoc nejenže nenakrmí hladové, ale ve své podstatě podporuje mechanismy, které jejich situaci udržují nebo ještě zhoršují.

11) *My profitujeme z jejich chudoby.*

V tomto bodě autor říká, že světová chudoba ve svém důsledku poškodí i dnešní střední a vyšší třídu, protože nabízí nadnárodním firmám velice levnou pracovní sílu. Ty za ní odchází z vyspělejších států a zdejší obyvatelé tak přicházejí o práci – na druhou stranu jim to přináší levnější zboží. Tím, že je na trhu práce víc pracovníků, než je trh schopný absorbovat, dochází k podhodnocení pracovní síly a snižování mzdy tzv. zaměstnaným chudým.

12) *Musíme omezit svou svobodu, abychom skončili s hladomory.*

Neexistuje žádný důvod, kvůli kterému bychom se měli domnívat, že svoboda (ve smyslu občanských práv), není slučitelná s ukončením světového hladu. Jiná definice svobody s ním ale skutečně slučitelná není – totiž právo na neomezené shromažďování a užívání zdrojů majetku a bohatství. Naopak ekonomická jistota pro nás všechny je opravdovým garantem skutečné svobody.

Vlastní komentář a otázky (tučně zvýrazněné):

Autor postupuje ve spoustě vysvětlení velice analyticky a snaží se v nich poskytnout celkový kontext řešeného problému, přesto mám často pocit, že jeho vysvětlením něco chybí a že jsou spíše ideologická než praktická. Jistě oplývají velkým západem pro věc, ale některá z nich jsou minimálně nereálná. Na druhou stranu to bylo možná účelem této stati. Následuje kritika některých komentářů:

- 3) V tomto bodě je autorova polemika výrazně „prvoučelová“. Snaží se dokázat, že rychlý populační růst obyvatel není příčinou hladu – ale omezuje se pouze na bezprostřední příčinu, což vlastně chybí celému článku. Hlad samozřejmě nemá (nebo alespoň ten dlouhodobý) jednu jedinou příčinu, většinou je jich celá škála. Autorova argumentace se

ale vždy vztahuje jen na jednu z nich – v tomto případě na růst počtu obyvatel států. Nelze říci, že rychlý populační růst není příčinou hladu, pouze není jedinou z nich.

- 4) To, že se v posledních letech rozvíjí snahy o „zelené“ přístupy k Zelené revoluci, ještě neznamená, že růst zemědělské produkce v budoucnu nebude zdrojem environmentální krize. Stačí se zamyslet jenom nad tím, jakým způsobem se dnes šíří inovace a kdo na ně má prostředky. Například takový indický farmář, který používá produkty první Zelené revoluce a už dnes se bojí o své živobytí, určitě nebude mít finance na nákup nových technologií, které nebudou poškozovat živ. prostředí. Malý farmář sice není majitel nadnárodní dřevařské společnosti, která těží v Brazílském pralese vzácná dřeva, ale vzhledem k populační velikosti Indie (a ostatních zemí třetího světa), zjevně nebude sám.
- 5) Tento bod se nedá označit jinak než za velice naivní, v tomto ohledu jsem k jakýmkoliv podobným aktivitám naší současné společnosti velice skeptická.
- 7) **A která vláda je natolik odpovědná a uvědomělá, aby dokázala ekonomickou moc přerozdělit natolik dobře a spravedlivě, aby z ní profitovali všichni obyvatelé státu?** Když pomínu ty současné, které nechají svou ekonomiku ovládat nadnárodními a jinými firmami, které byly ty ideální?
- 9) Tímto mýtem opravdu zatížená nejsem, a abych pravdu řekla, tak by mě docela zajímalo, kdo jím zatížen je. Je totiž veskrze teoretický a v postatě nepodepřený žádnými příklady, protože se v moderní době (tedy podle mého názoru a vědomostí) ještě nestalo, aby se osamostatnil a „postavil na vlastní nohy“ stát, jehož dřívější nebo i současná existence by byla zatížena jenom hladem – a to ještě autor neuvádí v jaké míře – přece jen když hladoví 10% obyvatel, je to něco jiného, než když jich je 70%. Navíc opravdu nikdo nemůže vědět, jak by to dopadlo, kdybychom jim uvolnili cestu, tedy ani autor nemůže tvrdit, že by to určitě dopadlo dobře. **Co si o tom myslí ostatní?**
- 11) Dle mého názoru budou vždycky existovat práce, které americká (v článku řešená) společnost nebude chtít nikdy vykonávat a na které se firmám ta levná pracovní síla bude velice hodit. Polemika o tom, že model „práce za dělníky“ povede k výraznému podhodnocení mezd amerických pracovníků, je opět výrazně jednostranná. **Existují pro to v současné době nějaká vodítka nebo důkazy?**
- 12) Souhlasím v plném rozsahu.

Peter Bunyard: Tehri: A Catastrophic Dam In The Himalayas

Článek se věnuje tématu výstavby jedné z velkých indických přehrad (pravděpodobně největší v Asii), která by měla být umístěna na řece Bhagirathi, pramenící v západních Himalájích. Stavba by si vyžádala přesídlení 85 000 obyvatel 23 údolí, která by v jejím důsledku byla zatopena. Naopak přehrada by byla schopna zásobovat pitnou vodou hlavní indické město Dillí a zavlažovat velké rozlohy polí bohatších farmářů v níže položených oblastech.

Obyvatelé horských údolí, které přiléhají k řece Bhagirathi, se už v současnosti potýkají s problémy, které jim přinesl překotný hospodářský rozvoj Indie (počínaje obdobím bezprostředně po vyhlášení nezávislosti). Prakticky všechny mají původ v rozsáhlém odlesnění okolních horských svahů, které v minulosti pokrývaly vždyzelené dubové lesy. V důsledku snížení množství stromové vegetace nejsou svahy schopné zadržovat vodu ani nejkvalitnější svrchní vrstvu půdy, která je odnášena plošných splachem a stržovou erozí. V takovýchto podmínkách se nedaří další vegetaci, což způsobuje problémy místním farmářům, kteří se v důsledku úpadku tradičních řemesel, která jsou vesměs na produkci okolních lesů vázaná, musejí sezónně vydávat za prací do větších měst v údolí. Všechna práce

tedy zůstává na ženách. Jejich každodenní pracovní náplň tvoří naložení vody, dřeva na otop a krmiva pro hospodářská zvířata stejně jako výchova a zaopatření dětí. Spolu s růstem vzdálenosti mezi lidskými obydlími a lesními porosty (příp. vodními zdroji) roste i čas, který ženy potřebují k jedné cestě pro danou surovinu. Ten v posledních letech vzrostl natolik, že ženy často nestačí během daného dne zajistit základní funkce domácnosti. Rodiny tak prakticky bojují o holé přežití. Ženy zároveň mohou za den nanosit jen omezené množství krmiva pro dobytek a díky tomu si mohou dovolit chovat pouze omezené množství zvířat (stále menší), tedy mohou obdělávat méně půdy, která je méně hnojená a méně úrodná. Díky povodním, které jsou v období monzunu stále častější a ničivější, byl také zničen tradiční systém hospodaření s vodou – tedy soustava tůňek a malých nádrží, které regulují tok a zároveň zajišťují dostatek vody v suchém období, což vedlo k dalšímu snížení produkce.

Dle P. Bunyarda by byla nejlepší variantou výstavba systému malých zadržovacích nádrží v horní části svahů, které by uchovávaly vodu v zavlažovacích tůňkách, což by zajistilo její dostatečný přísun v suchých obdobích a znovuzalesnění okolních svahů.

Asi největší problém přehrady Tehri je ale v zemětřesené aktivitě dané oblasti, kde byly například v roce 1991 zaznamenány otřesy o síle 6,6 stupňů Richterovy škály. Výstavba velkých přehrad v Indii se navíc potýká s 9,2% selháním, světový průměr je 5,9%. V závěru stati autor odsuzuje aktivity Světové banky, která projekty výstavby velkých přehrad v zemích třetího světa rozsáhle podporuje.

Vlastní komentář a otázky (tučně zvýrazněně):

V první řadě bych chtěla poukázat na velkou roztříštěnost textu. Autor by si měl vyjasnit, co chce vyřešit a tomu se věnovat – od otázky výstavby přehrady skáče k problému s odlesněním a klesající životní úrovni místních obyvatel. Následně do stati zapojuje místní pověsti a legendy a úvahy nad politikou Světové banky. Výsledek působí neuceleně a krajně nepřesvědčivě, o odbornosti se nedá mluvit vůbec.

Věcná kritika stati je velice obtížná, především z důvodu neznalosti základních faktů, které se čtenář v textu nedozví – např. jak velký je problém zásobování Dillí vodou a elektrickou energií? Je vůbec možné znovuzalesnění poškozených horských svahů? Řešení, které autor v závěru nabízí je sice pěkné a výrazně environmentálně ohleduplné, ale omezuje se pouze na vyřešení problémů místních zemědělců, nikoli obyvatel hlavního města, kteří by z případné stavby měli mít největší užitek.

Ústřední spor daného článku je v podstatě lokálním projevem sporů, které se vedou mezi environmentalisty a „developery“ na celém světě a týká se základní koncepce, ze které lidstvo vychází při definici svého dalšího vývoje: **rozvítet (ve smyslu rozvoje západní společnosti) nebo zakonzervovat? A pokud rozvíjet, tak do jaké míry? Jaký vliv by měli mít místní lidé, kterých se to bezprostředně týká, na rozhodování vyšších aktérů státní i nadstátní moci? Nakolik je možné zasahovat do přírodního prostředí tak, aby to nadále přinášelo prospěch nejen nám, ale i jemu? Co je vlastně pro člověka lepší – žít v horších životních i intelektuálních podmínkách v souladu s přírodou nebo žít bez přírody, ale pohodlněji? Mají západní země právo ovlivňovat rozvoj zemí třetího světa? Co když to, co jim nabízíme a co umíme, není pro život tamější společnosti nejlepší? ...** Na spoustu z těchto otázek se snaží najít odpověď teorie trvale udržitelného rozvoje. K jejímu úspěšnému zavedení do praxe je ale třeba rozsáhlá politická vůle, které se současnému světu zdaleka nedostává.

***David Slater: Trajectories of Development Theory:
Capitalism, Socialism, and Beyond***

Postmoderní přístup k vědě dal v průběhu 20. století vzniknout situaci, kdy vedle sebe existovaly dva různé postoje k aplikaci teorie rozvoje - na jedné straně kapitalistický a na druhé straně marxistický. S rozpadem východního bloku po roce 1989 došlo nejen k nárůstu rychlosti globalizace, ale zároveň k nárůstu počtu nejrůznějších mezistátních či mezinárodních konfliktů, které si vyžádaly zlepšení a zintenzivnění vztahů mezi zeměmi „bohatého severu“ a „chudého jihu“ a zároveň jejich přehodnocení a hledání nových přístupů. Při něm je potřeba kriticky zhodnotit historii dosavadních rozvojových snah a poučit se z ní – k tomuto účelu autor charakterizuje dva nejsilnější, výše zmíněné, přístupy k rozvoji. Za nejdůležitějšího aktéra rozvojových snah označuje Spojené státy.

Západní koncept rozvoje má kořeny v polovině 19. století, kdy Anglo-saský svět označil svou vůli vládnout slabším národům a využívat jejich potenciál za touhu šířit do nerozvinutého světa svou víru a správný přístup k vedení státu. Tato teorie byla základem pro aplikaci modernizace, která měla tři východiska – nekritický obdiv rozvojových zemí k vyspělým západním civilizacím, vůli ostatních národů odvrhnout svoji vlastní historii a poddat se westernizaci a nerovnou interpretaci vztahu mezi rozvinutými a rozvojovými zeměmi. Na počátku 60. let 20. století byly tyto snahy a procesy nahlíženy velice optimisticky – stačí, když rozvojové země vyvinou jisté úsilí a mohou si zajistit dlouhodobý ekonomický rozvoj. Princip ale narazil na živelný odpor ve formě nejrůznějších národnostních hnutí a revolucí (Kuba, Vietnam) a v 70. letech i na změnu poměrů uvnitř USA.

V 80. a 90. letech minulého století se objevila idea neoliberalismu, která zásadním způsobem ovlivnila i západní rozvojové teorie, jejichž součástí se stala privatizace, deregulace, volný obchod a rozvoj založený na tržně orientované ekonomice státu, která by měla být maximálně otevřená a orientovaná na co největší zisk. To se ale ne vždy setkalo s pochopením ze strany rozvíjejících se společností.

Neoliberalismus obecně vyzdvihuje roli soukromého sektoru, kdežto stát je označen za brzdu rozvoje. Naopak modernizační teorie kladla důraz na roli státu a na rovnováhu mezi veřejným a soukromým sektorem. Oba přístupy (ačkoli se ve všem neshodují) bezmezně věří v univerzální platnost západního modelu rozvoje.

70. léta minulého století byla svědkem vzestupu marxismu, který výrazně ovlivnil nejen společenské vědy a filosofii, ale také rozvojové studie, do kterých vnesl zájem o technologie výroby, nerovnou směnu nebo třídní konflikty. Kapitalismus byl označen za systém vykořisťování, který má být nahrazen socialismem. Marxistický vliv ale postupně upadal, podle autora to bylo zapříčiněno v první řadě příliš velkým důrazem, který byl kladen na roli ekonomiky – ta měla mít vždy poslední rozhodovací slovo. Dalším důvodem neúspěchu marxismu bylo jeho nepochopení procesu utváření sociální role člověka uvnitř dané společnosti, jehož příčinou bylo především nadhodnocení role třídy (zvláště dělnické). Jako poslední příčinu úpadku socialistického myšlení autor definuje víru v existenci privilegovaného sociálního subjektu, který na sebe bere roli posla v boji proti kapitalistickému systému. V tomto názoru ale autor nachází zásadní rozpor – ve většině zemí, které byly později označovány za socialistické, došlo k revoluci díky jisté skupině obyvatel, která volala po sociální spravedlnosti a rovnosti či boji proti diktatuře Spojených států, a měla jistou podporu veřejnosti – nikdy to nebylo povstání vzbouřené pracující třídy – tedy třídní boj. Jako příklad země, jejíž rozvoj byl určován myšlenkami socialismu, používá autor Kubu. Zdejší revoluce byla institucionalizována absolutní státní mocí podle předpokladu absolutní identifikace mezi společností a vládou, která z revoluce vzešla. Tento systém dal vzniknout společnosti bez rozdílností a protikladů, ve které byly překonány třídní rozpory i politické boje, typické pro kapitalistická zřízení. Dnes už víme, že podobný systém existovat nemůže,

ale rozvojový proces přinesl Kubě kromě utopistického uspořádání společnosti i několik pozitiv – například transformaci vzdělávacího systému a zdravotnictví, velké pokroky ve využívání přírodních zdrojů, výrazné zlepšení občanské vybavenosti a infrastruktury a srovnání společenských a ekonomických rozdílů mezi obyvateli.

Současné rozvojové teorie, které se snaží poučit z chyb svých předchůdců, mají svá východiska postavena na zájmu o lokální kulturu a potenciál, ze kterých vychází při sestavování žebříčku hodnot a potřeb místních obyvatel, rozvoj zemí se uskutečňuje pod vedením mezinárodních organizací, nikoliv jednotlivých států a zároveň je v jeho rámci obsažena ochrana místních občanských hnutí a podobných aktivit. Především ze strany Spojených států je znát jistá snaha o přijetí historické zodpovědnosti za vývoj v jimi ovlivněných státech a nápravu stávajících poměrů, ovlivněných jejich předchozí intervencí. Tím se snaží pochopit nejen myšlení lidí v rozvojových zemích, ale zároveň obohatit a usměrnit své vlastní.

Vlastní komentář a otázky (tučně zvýrazněné):

Článek byl veskrze filozofický a značně teoretický, proto jsem měla místy – především v části věnované marxismu a socialismu – problém pochopit autorovu argumentaci (především tři body, které mají vysvětlit neúspěch socialismu – první z nich nechápu doposud). Z té je například patrné, že autor nikdy nežil v socialistické zemi, navíc příklad Kuby a Nikaraguy je podle mého názoru nedostatečný, ale vychází z původního autorova předsevzetí, že se bude věnovat pouze území Amerik. Naopak historie západních rozvojových snah je popsána velice čtivě a zaujatě, je z ní patrný autorův nesouhlas. Naopak značné sympatie jsou znát v poslední části úryvku, ve které hovoří o současných praktikách rozvoje v zemích třetího světa.

Díky článku jsem si znovu uvědomila rozdíl mezi námi a obyvateli USA nebo Evropy v minulém století. Zarazila mě míra jejich přesvědčení o tom, že oni mají pravdu, resp. o tom, že existuje absolutní pravda a oni jsou jejími představiteli. Po celou dobu čtení prvního článku mě neustále napadaly otázky: **Kde brali tu jistotu? A není to právě to, co chybí současnému světu k tomu, aby mohl být spravován? Kde bychom ji měli hledat a jak je vůbec možné ji najít, když současně existuje tolik různých přístupů a přesvědčení? Co bude následovat za postmodernou?**

Když jsem si četla poslední část stati, zaujalo mě, s jakým přesvědčením autor vychvaluje současné rozvojové tendence, a napadlo mě, že je to vlastně podobné jako v minulém století. Ale podle mého názoru není moc co chválit. Mezinárodní organizace jsou nejednotné a často neschopné, rozvoj v zemích třetího světa se v podstatě ubírá svým vlastním směrem a není řízen nikým a ničím. Dochází k celé řadě vnitrostátních konfliktů a občanských válek, které jsou důsledkem vývoje v minulém století, ale nemám pocit, že by některý z představitelů států, které za to nesou zodpovědnost, někdy oficiálně přiznal, že je to jejich vina. Následky si proto nenesou oni, ale obyvatelé rozvojových zemí, kteří za to nemohou. Moje další otázka tedy zní: **Jak zajistit mezinárodním organizacím takové podmínky, které by jim umožnily řídit rozvoj zemí třetího světa? A kdo rozhodne o správnosti současného trendu rozvoje?** Pokud bychom měli postupovat podle zásad postmodernismu, odpověď na druhou otázku by byla, že není nikdo, kdo může říci, jak bychom měli jednat, protože neexistuje jedna pravda a jeden způsob, který by byl přijatelný pro všechny a absolutně správný. Zhodnotit současný vývoj tedy bude možné pouze zpětně – až bude sám historií.